

Szabó Mihályné

Csoportmunka, mint segítségnyújtás,
technikák, módszerek alkalmazása a
gyakorlatban

A követelménymodul megnevezése:

Személyes gondoskodási feladatok az alap- és szakosított ellátások területén

A követelménymodul száma: 1853-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-011-50

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

A csoportmunka alkalmazásának lehetőségei, mint segítségnyújtás

Az 1993. évi Szociális Törvény ill. az 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet alapján szinte minden családsegítő szolgálatnál működnek csoportok elsősorban preventív jelleggel, de szükség van feladatcsoportok szervezésére is főleg a szabadidő hasznos eltöltése, a nagyon fiatalon családot alapítók vagy az időskorúak, életmód, életvezetési technikák elsajátítására.

A csoportmunka során a problémával küzdő kliensek rendszeresen találkoznak. A csoportvezető irányításával összehangolt tevékenységet végeznek, az interperszonális és intrapszichés hatások együttese révén következik be jó esetben valamilyen változás, mely segíti őket közös céljaik megvalósításában, problémáik megoldásában.

Pszichológiai értelemben, a csoport olyan egyének társulása, akik egyrészt önmagukat csoporttagnak tekintik, másrészt a csoport többi tagja is elfogadja őket tagként. A csoport tagjai közös céllal bírnak, a cél eléréséhez pedig a tagok összehangolt munkájára van szükség.

Ön csoportot szervez idős kliensei számára.

A következő problémákat kell majd megoldania a csoportszervezés során!

Mire lenne igény? Kiknek, milyen érdeklődési körű kliensek számára szervezzünk csoportot? Milyen jellegű csoportot szervezzünk? Kik kerüljenek a csoportba? Mi a célja a csoportnak? Milyen feladatot akar megoldani a csoportmunkával? Mire van lehetőségünk (tárgyi, személyi feltételek)?

Ezeknek, a kérdéseknek a megválaszolása nem kerülhető meg, hiszen csoportjainknak elsődlegesen a szükségletekre és nem a szervező hobbijára, kedvenc tevékenységformájára stb. kell épülnie. Az igényfelmérés/szondázás történhet szóban, írásban egyaránt. A lényeg az, hogy kiderüljön, milyen jellegű csoportra lenne leginkább szükség. (Természetesen számítani kell arra is, hogy a leggondosabb igényfelmérés után sem garantált a siker a csoport tényleges beindulásával, folyamatos működésével kapcsolatban.)

Mindehhez át kell tekinteni természetesen azt is, hogy az intézmény profiljába, célkitűzéseibe, feladatrendszerébe, mi illeszthető be.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A CSOPORT MINT A SZOCIÁLIS MUNKA FORMÁJA

Kezdetben a chigagói Hull House-ban és New Yorkban a settlementekben (szegények számára szervezett intézmények) jöttek létre csoportok az életkörülmények javítására, a lakhatási- és munkakörülmények optimalizálására, a szabadidő hasznos eltöltésére.

A huszadik sz. elején kezdtek el működni szociális jellegű gyógyító csoportok szenvedélybetegek és sérültek számára. Az 1940-es, 50-es években az egyén alkalmazkodóképességére és az önismeret fejlesztésére tevődik át a szociális csoportmunka fókuszja. Az 1960-as évektől Carl Rogers nevéhez fűződően lendületet vettek az érzékenységfejlesztő csoportok, melyek egészséges emberek számára az önismeret kiteljesítését célozták.¹

1. Csoporttípusok

A csoportokat különféle szempontok szerint lehet csoportosítani: nagyság, alakulás módja, funkció szerint.

Nagyság szerint:

- Kiscsoport (3–20 fő között) – jellemzőek a közvetlen személyes kapcsolatok.
- Nagycsoport – nagy létszámú csoport, a közvetlen, személyes kapcsolatok már nem annyira meghatározóak.
- Közösség – nagyságát tekintve nagycsoport jellegű, közös értékrendszerrel rendelkeznek.

Alakulás módja szerint:

- Formális csoport – szervezetten, jogi meghatározottsággal illeszkednek a társadalmi rendszerbe. Fontos szerepet töltenek be a szerepek és a pozíciók.
- Informális csoport – a tagok saját elhatározás alapján lépnek be ill. maradnak a csoport tagjai. Közös szándékok, cselekvések tartják össze. Spontán kezdeményezésre, szervezett intézmény keretei között jönnek létre.
- Természetes csoport – a tagok spontán kezdeményezésére jönnek létre, jellemzői az érzelmi kapcsolatok, a közös értékek, spontán kialakított célok, funkciók.
- Mesterséges csoport – elsősorban kutatási, oktatási, gyógyítási, személyiségfejlesztési célból hozzák létre.

¹ Forrás: 2010.07.12. Wikipédia.hu

Funkció szerint:

- Spontán, érzelmi vonzódásokra, közös érdeklődésre alapozó természetes csoport.
- Valamilyen meghatározott feladat elvégzésére szerveződött csoport.

Gyakoriság szerint:

- Együlékes csoportok: egyszeri alkalommal történik a csoportmunka, a családsegítésben („családi nap”, karácsonyi ünnepség stb.).
- Többlékes csoportok: folyamatjelleggel, többszöri együttléttel.

A tagok részvételének jellege szerint:

- Nyitott csoport: A csoportnak nincs állandó tagsága, minden alkalommal változik a csoport összetétele. Az ilyen csoportban nem alakul ki egy meghatározó mag. Ilyen lehet pl. egy játszóház, egy szabadidős programsorozat.
- Zárt csoport: A tagság állandó, a csoport fejlődése során kialakulhat egy központi mag. Ilyen pl. egy tanfolyam, egy osztály.

Közelebb jutunk a szociális munkában végzett csoportmunkához, ha egy másfajta, cél szerinti kategorizálást használunk.

Thomas és Rivas alapvetően két nagy típust különböztet meg a csoportokon belül.

Gyógyító/terápiás csoportok:

A terápiás csoportban a kliens életében jelenlevő negatív tényezők /elvesztett képességek, pszichoszociális változások/, szenvedélybetegségek miatt kialakult hangulatzavar, rossz szociális körülmények pozitív változtatásának segítése a cél. Terápiás módszerek: információ- és tanácsadás, pozitív élménynyújtás, elszigeteltség feloldása, szociális tanulás.

Fajtái:

- oktató: az időskor szomatikus változásainak és azok kezelésére való felkészítés,
- fejlesztő: önismeret és személyiségfejlesztés,
- gyógyító: leszoktató programok /dohányzás/,
- rehabilitációs: elvesztett képességek visszaállítása
- szocializációs: konfliktuskezelés, társas készségek fejlesztése,

Feladatcsoportok:

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

Feladatcsoportban közös feladat megoldásában /egészséges táplálkozás/ működnek együtt a csoport tagjai /szabadidő eltöltés, egészséges napirend kialakítása/. A szociális gondozó segíti a csoport tagjait abban, hogy saját helyzetükön, vagy fizikai környezetükön változtathassanak.

2. A csoportdinamikai jelenségek, csoportkohézió, csoportfejlődés

Roland W. Toseland – Robert F. Rivas

A feladat- és terápiás csoportokat, mint társadalmi rendszereket úgy definiálhatjuk, mint embereket és azok interakcióit. Ezeket az interakciókat csoportfolyamatoknak nevezzük, mely olyan erőket indukál, amelyek hatással vannak a csoporttagokra és a csoport egészére. A csoportfolyamat által indukált erőket nevezzük csoportdinamikának. A csoportdinamika olyan eljárás, amellyel befolyásolni lehet a csoportfolyamatokat. A csoportfolyamatok irányításának módszertani tárháza: folyamatelemzés, brainstorming, szerepjátékok, szociogram, kommunikációs gyakorlatok.

A csoportdinamika megfelelő alkalmazása pozitív eredményekhez vezethet a csoport és annak tagjai számára. Ha viszont nem figyelünk oda ezekre, a csoportdinamikai jellemzőkre (szerepfejlődés, vezetés, hatalom, befolyásolás), akkor a csoport irányát és célját veszítheti, ha pedig nem a megfelelőképpen használjuk fel őket, akkor egyenesen káros következményeket idézhetünk elő.

A csoportdinamika jelenségei

A kommunikáció folyamata a csoportban

A kliensek a csoportban való együttműködés során beszélgetnek, vitatkoznak egymással. Ezzel nemcsak információkat adnak át egymásnak, hanem számos más célja is van pl. önmaguk megvédése konfliktusok esetén, vagy saját véleményük elfogadtatása másokkal. Ezek a beszélgetések üzenetek is a csoporttagok számára, de mindenki a saját értékrendszerének megfelelő következtetéseket von le, ennek megfelelően szelektálja és alakítja a kommunikáció a kommunikáció révén megszerzett ismereteket, információkat

A szociális segítőnek fel kell készülni a beszélgetések mögött lévő rejtett üzenetek, információk felismerésére. Figyelnie kell, mert a kommunikáció el is torzulhat. Megértési problémákat és kommunikációs akadályok keletkezhetnek idősek vagy halláskárosultak esetében. A kommunikáció eltorzulásának megelőzésére fontos, hogy a csoporttagok visszajelzést kapjanak közlésükről. Ezek a visszajelzések, csoporttagok és a vezető részéről segítik az egyén fejlődését, idézhetnek elő pozitív változást.

Az interakció/ információáramlás/ mintái:

- a csoportvezető áll az interakciók középpontjában és a kommunikáció a vezetőtől a tagok felé, vagy a tagoktól a vezető felé irányul,
- a csoporttagok mindegyike egymást követően szólal meg,

- amikor egy tag és a vezető között folyik intenzív kommunikáció, addig a többi tag figyel,
- szabad interakció /szabad áramlás/, amikor az összes tag vállalja a felelősséget és ennek megfelelően vesz részt a kommunikációban.

Az interakciós mintákat befolyásolják:

- az interakcióra vonatkozó utasítások és megerősítések, melyeket a tagok egymástól kapnak,
- a csoporttagok között kialakuló érzelmi kötelékek,
- a csoportban létrejövő alcsoportok,
- a csoport mérete,
- a csoporton belüli hatalmi és státusz-viszonyok,
- a közlések rejtett jelentése.

Egy egyszerű interakciós mintázat elemzése:

„Pistinek zavarnia kell Julcsit a tanulásban, ha azt szeretné, hogy Julcsi elérje anyukánál, hogy ne mondja meg apukának, hogy ő (Pisti) törte el azt a virágcserepet, amit apuka szánt a nagymamának születésnapjára.”

Információk:

Az egyszemélyes alaptörténet — Pisti eltörte a virágcserepet — hogyan érint minden családtagot?

Az interakció sajátosságai:

- család / érzelmi kötelékek gyerekek–apa–anya, hatalmi és státusz-viszonyok/,
- kommunikációs lépések / a közlések rejtett jelentése: Pisti beszél a testvérével, Julcsi beszél anyukával, anyuka beszél apukával/,
- érzelmi távolságok / a testvérek kapcsolata, érzelmi kötelékek/,
- koalíció / egyezséget kötnek, a testvérek közötti hatalmi és státuszviszony, hatalmi és státuszviszonyok a családban/.

Kommunikációs folyamatok segítésének elvei:

- A nyílt, csoportcentrikus kommunikációs minták gyakran a legkedveltebbek, azonban nem minden esetben célravezetők.
- Az interakciós minták megváltoztathatók azáltal, hogy megerősítjük a kívánt interakciót, fokozzuk vagy csökkentjük a tagok közötti érzelmi kötelékeket. Megváltoztatjuk az alcsoportokat, a csoport méretét, vagy struktúráját, és a hatalmi vagy státuszviszonyokat.

Csoportkohézió

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

A csoport vonzerejét vagy a csoportkohéziót, ahogy gyakran nevezik, úgy határozhatjuk meg, hogy az a tagokat a csoporthoz kötő és a csoportban megtartó erők összessége.

Az emberek számos okból kötődhetnek a csoporthoz:

- Vágy az emberi kapcsolatokra, elismerésre, biztonságra.
- Magában a csoportban rejlő lehetőségek és ösztönzők /presztizs, cél/
- A tagok szubjektív elvárásai a csoport előnyös vagy hátrányos hatásait illetően.
- A csoporttagok összehasonlítása más csoportok tagjaival.

Nagy vonzerővel rendelkező csoportok általában kielégítik a tagoknak azokat a vágyait, melyek miatt csatlakoztak a csoporthoz. Pozitívan befolyásolják a tagok megelégedettség-érzését, a csoporthoztartozás a biztonság érzését adja.

Magas fokú vonzerővel /kohézióval/ jellemezhető csoportokat a következőkről lehet felismerni:

- Sok a tagok közötti interakció.
- Sikeresen elérik céljaikat.
- Elég kicsik ahhoz, hogy az összes tag részt vegyen a döntéshozó folyamatokban és befolyásolhassa azokat.
- Kielégítik a tagok szükségleteit.
- Teljesítik a tagok elvárásait.
- Fokozzák tagságuk presztisét és relatív státuszát.
- Olyan erőforrásokhoz juthatnak hozzá, amelyek a tagok számára egyénileg nem hozzáférhetők.
- Általánosságban, a csoportban való részvétellel járó előnyöknek, sikerélménynek meg kell haladnia a részvevők erőfeszítéseinek összességét, ellenkező esetben a tagok kimaradnak.

Szerepek a csoporton belül

Mindenféle társadalmi csoport sajátossága, hogy előbb-utóbb szerepek szerint is strukturálódik.

Feladatra irányuló szerepek: olyan szerepek, amelyek a feladatoknak, problémáknak a megoldását segíti.

- Kezdeményezés: elindítás, a holtpontra való átsegítés (célmeghatározás, a feladat azonosítása, a munkamód meghatározása).
- Információkérés: tények, adatok, információk gyűjtése, kiváltása a csoportból
- Információátadás: tények, adatok, információk közlése a csoporttal (vélemény-, javaslat- ötletadás stb.)
- Kritikai tisztázás: a helyzet és a elképzelések világossá tétele és ellenőrzése, javaslatok kategorizálása, homályok eloszlatása, alternatívák megfogalmazása.
- Összegzés: a felmerült javaslatok, megoldásmódok, ötletek összehangolása és döntésre előkészítése

- Újító: általános csoportcélokat értelmei újra a csoporttal, újraértékeli a csoport céljait, új szempontokat hoz be a csoportmunkába
- Ötlethozó: nem ő találja ki az irányt, hanem a már meglévő irányt tudja ötletekkel előrevinni.
- Tisztázó: az elhangzó véleményeket tisztázza, teszi érthetővé.
- Elemző: elemzi a csoport tevékenységét az adott feladatra vonatkozóan, figyeli a csoport hatékonyságát. Figyeli továbbá, hogy a csoport munkája mennyire viszi a cél felé a csoportot.
- Ösztönző: biztató, lelkes csoporttag. Tartja a lelket a csoportban, segít megszólaltatni a passzív csoporttagokat.

Szociális kontroll

A szociális kontroll fogalmát olyan folyamatokra szoktuk használni, melyek révén a csoport eléri a megfelelő működéshez szükséges mértékű együttműködést és konformitást. Bizonyos fokú engedelmesség és konformitás nélkül egy csoport sem képes fennmaradni. A túl szigorú szociális kontroll viszont csökkenti a csoport vonzerejét és ez csoporton belüli konfliktusokhoz, és elégedetlenséghez vezethet.

A szociális kontroll számos, egymással kölcsönhatásban lévő tényező által generált erőkből tevődik össze, beleértve a csoportban kialakuló normákat, a csoporttagok egyéni szerepeit és státuszait. A szociális kontroll mértéke csoportonként változik.

A normák, a szerepek és a státusz egymással összefüggő fogalmak, melyek befolyásolják a csoport által a tagokra gyakorolt szociális kontrollt.

Csoportnorma

A társadalom normái előírásokat, szabályokat jelentenek, amelyekhez az egész társadalom vagy annak egy része igazodik, amelyek szerint viselkedik. A csoportnormák a csoporttagok viselkedését szabályozzák. Amikor a normákban kifejeződő elvárások csak egyik vagy másik csoporttagra irányulnak, akkor beszélünk szerepről, mint elvárt viselkedésről. A norma lényege és a szerepelvárástól való megkülönböztető sajátossága az, hogy nem az egyénre, hanem az egész csoportra vagy legalábbis annak egy részére irányul. A normákat maga a csoport alakítja ki megszerveződését követően egy nem tudatosan kezelt folyamatban. Az egyén nem „tisztalappal” lép be egy csoportba, hiszen korábban sok más csoport tagja volt már, ahol különböző normák voltak érvényben.

A csoportmunkában elvárható, hogy a tagok bizonyos körülmények között alkalmazkodjanak a normákhoz, csoportszabályokhoz, a szerep- és státusz- elvárásokhoz, amíg csoporton kívül el is térhetnek ezektől. A csoportnormáktól való eltérés nem szükségszerűen kártékony a csoportra nézve /etikátlan normák esetén/.

A csoportfejlődés fő szakaszai

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

Egy pályázat keretében a családsegítő munkatársai munkacsoportot alakítanak a pályázat szakmai megvalósítására.

A szakmai programot senki sem ismeri igazán, mert a pályázatot egy külső cég írta a fenntartó megrendelésére. Az intézményvezető röviden tájékoztatja a csoportot a feladatról, átadja a pályázati dokumentumokat és a csoport vezetőjének kijelöli a helyettesét. A csoportvezető jól ismeri a pályázat szakmai tartalmát, mert Ő is részt vett a pályázatírásnál a szakmai program kidolgozásában.

A csoportmunka kezdeti szakaszában

Érezhető a bizonytalanság, a feszültség a csoportban, amely a tisztázatlan elvárások miatt alakul ki, hiszen nem ismert pontosan a cél és az sem, hogy kinek mi lesz a szerepe, feladata. Az alakulás szakaszában mindenki arra keresi a választ, hogy konkrétan neki, mit kell tenni?

A középső szakaszban

A meglévő, illetve a kezdetben kialakult konfliktusok továbbélésével a csoporttagok is kezdik érezni helyüket, szerepüket a csoportban. Megindul a versengés a tagok között a szerepekért, a státuszokért, amely nagyon sok vitával, nagy mennyiségű kommunikációval jár együtt. Nyílt vagy burkolt formában ellenségeskedések lépnek fel, a csoporttagok ütköztetik nézeteiket és elképzeléseiket.

Normák elfogadása, feladatteljesítés–problémamegoldás:

Egyértelművé válik, hogy mik az elvárások a feladatok megvalósítása érdekében a csoporton belül /határidők betartása, munkamegosztás/, milyen hozzáállást fogad el a csoport és milyen nem. A csoporton belül elindul az együttműködés, a közös gondolkodás. A vezető sikeresen helytállt, a csoport a feladatok teljesítésére koncentrálnak.

A befejező szakaszban

A csoport elérte a célt, az eredmények fenntartását.

3. A csoportmunka tervezése, a csoport szervezése, a csoportmunka elindítása, a csoport, a csoportfolyamatok vezetése, a csoportmunka lezárása

Tervezés

Szükségletfelmérés:

Ez nagyon fontos amiatt, hogy olyan csoportok szervezésére kerüljön sor, melyekre ténylegesen szükség van. Fel kell mérni, hogy a kliensek között mely korosztályok, nagycsaládosok, speciális egészségi problémákkal küzdők találhatók.

Helyzetelemzés:

Miért van szükség a csoportmunkára?

Probléma-megoldás célja /célkitűzés/:

Kulcskérdésről van szó, mivel a probléma meghatározása és megoldásának célja határozza meg a csoportban folyó munkát. Több megoldási lehetőséget tárjunk fel a problémák rendezésére.

A célok eléréséhez szükséges feladatok meghatározása:

Meghatározott tartalmú, strukturált feladatok a probléma megoldásának optimális szintű eléréséhez.

Módszerek, eszközök:

A csoportfoglalkozásokon alkalmazott módszerek lehetnek: dramatikus eszközök, konkrét tevékenységek, munkamegosztás /munkajellegű foglalkozások, konfliktuskezelési technikák.

Szervezés

Tárgyi és személyi feltételek biztosítása:

Amennyiben az anyagi lehetőségek szűkösek, körül kell nézni a szűkebb és tágabb környezetben, hogy ki miben tud segítséget adni, ki milyen témában, területen tud közreműködni. A felmerülő költségeket feltétlenül tervezni kell, hiszen e nélkül nem tudjuk eredményesen biztosítani a csoport működéséhez szükséges feltételeket.

Fontos, hogy nagyobb szakmai gyakorlattal rendelkező munkatársak is részt vegyenek a csoportot irányító Team munkában.

A csoportmunka elindítása:

- a csoportcélok megismertetése a csoporttagokkal, a csoportban való együttműködéssel szembeni elvárások tisztázása, közös változtatások lehetősége, javaslatok,
- szerződéskötés a csoportműködés menetéről és a csoportban való részvétel, szabályairól,
- a csoporttagok elvárásainak feltérképezése /ha tagok elvárásait csoportindításakor nem tisztázzuk, később konfliktusok keletkezhetnek, mert nincs pozitív megerősítés és negatív élményt nyújt a csoportmunka/,
- feszültségoldás, csoporttagok zárkózottságának oldódása,

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

- feladatorientáció.

Csoportfolyamatok vezetése:

A csoportmunka meghatározott időtartamú, tematikusan felépített foglalkozássorozatból áll. A foglalkozásokon lehetőség nyílik arra, hogy a csoporttagok egymástól tanuljanak, egymástól szerezzenek információt, és az új információkat valamilyen módon a gyakorlatban kipróbálják és önmagukra is vonatkoztathassák.

Minden egyes foglalkozásnak meghatározott forgatókönyve van:

1. Ráhangolódás, hangulatteremtés: köszöntés, visszajelzés az előző foglalkozás óta eltelt időről.
2. Célkitűzés: a csoport-vezető ismerteti, milyen céllal jött össze a csoport, vagy a csoporttagokkal közösen fogalmazza meg.
3. Csoportmunka: meghatározott tartalmú, strukturált feladatot végeznek a csoport tagjai a cél elérése érdekében.
4. Visszajelző kör a csoportmunkáról: a foglalkozás végén megfogalmaztatjuk egyenként minden egyes csoporttaggal, hogy ő személyesen mit profitált ebből a foglalkozásból.
5. Következő foglalkozás előkészítése: fontos építeni a csoporttagok munkájára, tevékenységére, igények elvárások megfogalmazása a következő alkalomra.

Feladatunk csoportvezetőként, hogy a csoporttagok számára átláthatóvá tegyük a csoport működésének elveit és gyakorlatát. Tudásunkkal és legjobb képességeink szerint biztonságos légkört teremtünk minden csoporttag számára. Előítélet nélküli elfogadást biztosítunk mintaértékű viselkedésünkkel, megnyilvánulásainkkal. A kisebbségben lévő, kevesebb érdekérvényesítő képességű csoporttag részére támogatást nyújtunk, segítsük az értékszempontok tudatosulását. A csoportban tudomásunkra jutott információkat titoktartás és az adatvédelmi törvénynek megfelelően kezeljük!

Lezárás:

- csoporteredmények rögzítése,
- önértékelés, a csoporttagok értékelik saját eredményeiket,
- a csoporttagok közösen meghatározzák elért eredményeik fenntarthatóságának feltételeit.

4. Az önsegítő csoportok funkciója, sajátosságai és segítésének eszközei

Az önsegítés kulturális gyökerei

A szocializáció egyik lényeges kérdése, hogy kialakulnak-e azok az egyéni készségek, amelyek lehetővé teszik, hogy az egyén úgy váljon a közösség tagjává, hogy autonómiája feladása nélkül tudjon közösségi célokat megvalósítani. Ha egy csoport vagy közösség szocializációja hiányos, akkor az önsegítő csoportokra hárul a feladat, hogy az új kulturális hagyományokat kialakítsa. Hogy egy társadalomban kialakulnak-e az önsegítés gyökerei, azt több tényező dönti el.

- Pluralizmus: a társadalom a kis és nagy érdekcsoportoknak tág mozgásteret ad, konszenzus alakul ki közöttük.
- Monolitizmus: a társadalomban egy csoport ragadja magához a hatalmat, és emiatt az érdekcsoportok érdekeiket a szerint tudják érvényesíteni, hogy milyen a hatalmon lévő csoporthoz levő viszonya.
- Pragmatizmus: a gyakorlatiasság és eredményközpontúság mértéke határozza meg azt, hogy egy társadalomnak érdekében áll-e, alkalmas-e arra, hogy a lelki egészség illetve szociális biztonság gyakorlati szempontjait érvényre juttassa.
- A társadalmi célok dimenziója: a társadalmi célkitűzésekben a lelki egészség és a szociális biztonság elfoglalt helye.
- A problémamegoldás strukturális dimenziója: az egyes kultúrákat az különbözteti meg egymástól, hogy egy új probléma észlelése során a problémamegoldás új vagy régi struktúrákon keresztül történik.
- A kisebbségi csoportok egyenlőtlen fejlődésének dimenziója: még a pluralisztikus társadalmak sem nyújtanak egyforma esélyt a kisebbségi csoportok fejlődésének, értékrendjük elismerésének, ezért fontos mutató, hogy a kisebbségi csoportok önsegítő csoportokká alakulásának milyen lehetőségei vannak egy társadalmon belül.

Az önsegítő csoportok fogalma

Az önsegítő csoportokat a kölcsönös segítségre és egy speciális cél elérésére azonos élethelyzetű emberek hozzák létre. Céljuk egy közös problémán alapuló szükséglet kielégítése / elvesztett képességek miatti hátrányok leküzdése/, a kívánt társadalmi illetve személyes változás előidézése. Az önsegítő csoportok a szemtől szembeni interakciókat, a tagok személyes felelősségét hangsúlyozzák, tagjai anyagi segítséget és érzelmi támogatást egyaránt nyújthatnak egymásnak.

Az önsegítő csoport legfőbb jellemzői:

- elsődlegesen az egyéni önmegvalósításra, személyes fejlődésre törekszenek, pl. fogyókúrázók klubja,
- társadalmi érdekképviseletet helyezik előtérbe, pl. a fogyatékkal élők érdekvédelmi csoportja,
- alapvető célja az alternatív életformák létrehozása, pl. homoszexuálisok közösségei,
- kétségbeesett embereknek nyújtanak menedéket, pl. volt kábítószerfüggők által alapított életközösségek,
- több céllal rendelkező csoportok, pl. Nagycsaládosok Egyesülete.

Az önsegítő csoportok és a szociálpolitika kapcsolata

Az alapvető átgondolandó kérdések elsősorban, hogy átadhatók-e állami szociálpolitikai feladatok önkéntes, civil szervezeteknek, önsegítő csoportoknak, és milyen mértékben.

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

Nem biztos, hogy minden településen, minden probléma megoldására van megfelelő szakértelemmel rendelkező vállalkozó. Az önkéntes szerveződés bármikor felbomolhat, emiatt a hiány betöltését csak az állam képes garantálni.

Jogszerűség – az állampolgár az állammal szemben jogokat formálhat ellátására, míg egy önszolgáltató csoporttal ilyen jogszerűség nem elvárható.

Amennyiben önszolgáltató csoportok látnak el az állam hatáskörébe tartozó feladatokat, nehéz biztosítani a szolgáltatás világnézeti semlegességét. Fontos, hogy az egyén ne kényszerüljön más világnézethez való alkalmazkodásra, viszont az önszolgáltató csoportok szabadon meghatározhatnak világnézeti kritériumokat a szolgáltatás feltételeként.

Ha az önszolgáltató csoport az állam helyére lépne, rövid időn belül elveszítené azokat az előnyöket, amelyekkel eddig rendelkeztek, a személyességet, a rugalmasságot, az érzékenységet, az önkéntes önszervező szektor akkor őrizheti meg önmagát, ha nem kizárólagosságra hanem piaci és állami rendszerek kiegészítésére törekszik, az állammal való együttműködés új formái révén.

Összefoglalás

A szociális csoportmunka jellemzői

A szociális ellátórendszer különböző ellátási formáiban alkalmazott módszer, a közös problémával küzdők, a közös célért dolgozni képesek számára. A csoportmunka alkalmával a szociális munkát végző szakember felismerhetővé teszi az ugyanolyan helyzetben lévő kliensei számára problémáik azonosságát, ezt követően csoporttá szervezi őket, hogy saját elgondolásaik alapján felléphessenek igényeiknek és szükségleteiknek megfelelő szolgáltatások kialakítása, befolyásolása és átalakítása érdekében. Jellemzően hasonló problémákkal küzdő egyének kerülnek egy csoportba, a kommunikáció nyílt, spontán és személyes.

Csoporttípusok

Terápiás csoport

pozitív változás, pozitív élmény elérése,

elszigeteltség feloldása,

szociális tanulás,

szocializációs csoportok.

Feladatcsoport

Valamilyen közös feladat érdekében működnek együtt a csoporttagok, jellemző a munkamegosztás.

Az szociális szolgálat javítása érdekében létrejött csoportok:

team,

esetkezelési konferencia,

esetmegbeszélő csoport,

társadalmi akciócsoport,

szupervízió.

A szociális segítség célja a terápián túl lehet képességfejlesztés, élethelyzetek kezelése, ami olyan strukturált csoportok szervezését teszi szükségessé, amelyben a csoportvezető átadja tudását, amit a tagok majd önállóan alkalmaznak. Az élethelyzet megértésével foglalkozó csoportban a tagok a jövőben velük történő, közös problémák megoldására készülnek fel /nyugdíjazás utáni évek/. Az új életszakaszra való áttérés kérdéseinek közös megbeszélésén újfajta megküzdési stratégiákat sajátíthatnak el. A csoport különböző tevékenységeit gondos szelektálással kell kiválasztani, hogy elérjük a csoportcélokat /képzőművészet, beszélgetés, táborozás, feladatcsoportok esetén különböző döntési technikák, szabadidő hasznos eltöltése/. Ebben nagy segítségünkre lehetnek a szociálpedagógia, népművelés és a különböző művészeti ágak technikáinak és népi mesterségek ismerete.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Az olvasott szakmai szöveget a feladatok megoldásához vezető útként kell tekinteni.

Úgy tanulja a tananyagot, hogy a fejezeteket sorban haladva olvassa el, a szükséges feladatokat megoldja, majd levonja a tananyaghoz tartozó következtetéseket!

Ezt követően olvassa el többször az elméleti részt. A tananyag elsajátításához aktivitás szükséges Öntől, ez az aktivitás a következő tevékenységekben jelentkezik:

- olvasott szakmai szöveget kell megértenie,
- olvasott szakmai szöveg kiegészítése feladattal,
- rendszerekben kell gondolkodnia.

CSOPORTMUNKA, MINT SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, TECHNIKÁK, MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A GYAKORLATBAN

A tanulás középpontjában a tananyag értő olvasása és megértése szerepel. A tananyag értő olvasásakor mind a köznapi, mind a szaknyelvi szövegrészek alapos megértésére kell törekedni; úgy kell az olvasott szöveget értelmeznie, hogy a tartalmát mind a köznapi, mind a szakmai környezetben, szakmai beszélgetés keretében alkalmazni tudja. A tananyag tanulásának szerves része a tanulásirányítóba illesztett feladatok megoldása, amelyek szinte mindegyikének megoldásához önállóan kell ismerteket gyűjtenie. Ennek az a célja, hogy kialakuljon Önben egy tudatos szakmai tartalmú információgyűjtési attitűd, amire szüksége lesz későbbi munkája során is. További cél még a szakmai nyelvi íráskészség fejlesztése a halott szakmai szöveg tartalmának megfogalmazása írásban.

1. feladat

Ön egy Idősek klubjában dolgozik, mint gondozónő. 35 tagú a klub, többségében nők a tagok.

Egy kisváros kertvárosi negyedéből járnak be az idősek a klubjába, átlagéletkor 69 év. A nők közül a korábbi foglalkozást tekintve 10 % szakmunkás, 10 % iparban, 30 % adminisztratív területen, 40 % pedig az egészségügyben és gyermekintézményekben /gondozónő, dajka, óvónő, pedagógus/ dolgozott.

A férfiak közül 40 % adminisztratív területen, 30 % szakmunkás, 20 % pedig egyéb területen /néhányan pedagógusok/ dolgozott. Otthon a ház körül mindenkinek van egy kicsi kertje, aminek a gondozásával nagyon sokat törődnek. P. bácsinak, az egyik régi tagnak nem régen csípőprotézist kellett beültetni, azóta néhányan eljárnak neki segíteni a kerti munkák elvégzésében. Általában legtöbbjüknek valamilyen gyógyszert kell szedni, különböző időskori betegségek miatt, de komolyabb betegségük nincs.

Ön milyen csoportokat szervezne idős kliensei számára? Indokolja is meg! Válaszát írja a kijelölt helyre!

MUNKANYAG

MUNKANYAG

2. feladat

Ön szerint mikor kell beavatkozni a segítőnek a csoportnormák, szerepek, státuszok alakításában? Válaszát írja le a kijelölt helyre!

The form consists of a large rectangular box with a yellow border. Inside the box, there are approximately 25 horizontal lines for writing. A large, light gray watermark with the word 'MUNKANYAG' is written diagonally across the entire box from the bottom-left to the top-right.

3. feladat

Ismertesse és jellemezze a kommunikáció formáit! Válaszát jegyezze le a kijelölt helyre!

A large rectangular area with a yellow border containing horizontal lines for writing. A large, faint watermark reading "MUNKANYAG" is diagonally overlaid across the entire page.

4. feladat

Vitassák meg társaival, hogy hogyan dokumentálnák a csoport tevékenységét!

Milyen adminisztrációs tevékenység szükséges a csoportmunka folyamatának dokumentálására?

Az önellenőrző feladatok megoldása lehetőséget biztosít Önnek arra, hogy a tananyag tartalmát átgondolja, a segítői munka folyamatait rendszerben lássa. Ennek alapján a feladatok megoldásának tételes ellenőrzése és szummatív /jeggyel/ értékelése nem szerepel a kiemelt visszajelzések között, inkább a formális ellenőrzésnek és a szöveges értékelésnek van értelme.

Megoldás

1. feladat

A lehetséges csoportok megszervezése nagyfokú kreativitást kíván Öntől! A csoportalakítási lehetőségeknek részletes megismeréséhez és bemutatásához az ajánlott irodalomban felsorolt könyvek áttanulmányozásával kap segítséget.

2. feladat

Sokszor a csoport működése érdekében szükség van a segítő beavatkozására, mert negatív minták alakulhatnak ki normák /etikátlan/, a szerepek /a csoport bohóca/ és a státusz /vezető/ tekintetében. A segítőnek azonban figyelembe kell vennie, hogy minden csoporttagnak szüksége van egyénisége, szabadsága, függetlensége és autonómiája tiszteletben tartására. A szerepeket úgy lehet módosítani, hogy megbeszéljük a tagokkal saját szerepeiket, tisztázzuk az ezzel járó felelőségeket, privilégiumokat. A státuszhierarchiát a legkönnyebben úgy lehet megváltoztatni, ha eltávolítunk csoporttagokat, vagy újakat hozunk a csoportba. A normákat némileg nehezebb megváltoztatni, mivel természetüknél fogva áthatóbbak, erőteljesebbek.

3. feladat

A kommunikáció formái

- Verbális kommunikáció.
- Metakommunikáció /címzethez való viszony, kommunikáció tartalmához való viszony, kommunikáció nyelvéhez való viszony, kommunikáció kódjához való viszony, kommunikációs csatornához való viszony, kommunikációs környezethez való viszony/.
- Nonverbális kommunikáció /gesztikulálás, testhelyzet, mimika/.

4. feladat

Célszerű gyakorlatban megismerkedni a szociális munka dokumentumaival egy-egy intézménynél.

A csoportmunka dokumentációja lehet: foglalkozási terv, beszámoló, feljegyzés, munkanapló.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Társaival alakítsanak két, legalább 4–5 fős csoportot (több csoport is lehet)!

A csoportok feladata: a csoportszervezés folyamatának bemutatása.

Csoportonként készítsenek összefoglaló anyagot, majd beszéljék meg az azonosságokat és különbségeket!

A megbeszélés eredményét jegyezze le kijelölt helyre!

A csoportszervezés folyamata:

2. feladat

Négytagú család. Az egyik szülő meghalt, a másik nem tud eleget tenni szülői feladatainak. A két fiatal felnőtt testvér és a még iskolás gyerek együtt próbálják a szülők nélküli családi életet élni. Van problémájuk bőven. A felnőtté váló fiatalok életfeladatait azonban alá kell rendelni a családról való gondoskodásnak. A mindennapi problémáik foglyai. Kicsit talán félnek is változtatni, kimozdulni, elhagyni maradék biztonságukat. A fiatalokat nem könnyű kimozdítani otthonról a háztartás vezetésének feladatai miatt!

Ebben az esetben javasolná-e a fiataloknak csoport foglalkozáson való részvételt, ha igen milyen csoportban? Válaszát indokolja is meg, és írja a kijelölt helyre!

MUNKANYAG

The form consists of a large rectangular area with a yellow border, containing 20 horizontal lines for writing. A large, diagonal watermark reading "MUNKANYAG" is overlaid on the page, extending from the bottom left towards the top right.

MUNKANYELV

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Lehetséges megoldás:

A csoportszervezés folyamata

1. Információgyűjtés a probléma jellegéről.
2. A realitások meghatározása, a probléma definiálása.
3. Csoportmunka előnyeinek és hátrányainak mérlegelése /szükség van-e csoportmunkára a probléma megoldásához, vagy egyénileg is kezelhető/
4. A csoportban résztvevők kiválasztása, problémamegoldást befolyásoló, meghatározó tényezők figyelembevétele a csoporttagok kiválasztásánál:
 - a problémamegoldásra való szocializáció formája, az adott /kisebbségi csoport, életkor/ kultúra által közvetített minták és ezek jellemzői,
 - pszichológiai állapot, élettapasztalat alapján felhalmozódott megküzdési stratégiák használata az adott szituációban /fiatalok és idősök heterogén csoportja eredményesebbé teheti a probléma megoldását/,
 - fizikai és szellemi képességek megléte, hiánya,
 - érzelmi összetevők, a problémához kapcsolódó szorongás mértéke, ezek lehetősége és a kontraindukciók felmérése.
5. Tematikus terv készítése a csoport működéséhez:
 - nyitott vagy zárt a csoport
 - meghatározott időtartamú vagy állandó /szabadidő hasznos eltöltése/,
 - időpontja /hétfő, csütörtök 2óra/,
 - ideje / foglalkozásonként 180perc/.
6. Tárgyi feltételek biztosításának feladatai /terem, berendezés, eszközök/.

2. feladat

A fiatalok számára olyan csoport-foglalkozásokon való részvételt javasolnám ahol, a család mellett lehet tanulni, pályát választani, kikapcsolódni.

Az Ön által javasolt foglalkozások részletes kifejtése és indoklása.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hegyesi-Kozma-Szilvási-Talyigás: Szociális munka elmélete és gyakorlata 4. kötet. Szociális munka csoportokkal, Magvető 1981
- Kozma Judit: Kézikönyv szociális munkásoknak, Budapest, Szociális Szakmai Szövetség, 1998.

AJÁNLOTT IRODALOM

- Mérei Ferenc: Társ és csoport, Akadémia Kiadó, Bp. 1989
- Németh László: Tündérhegyi szocioterápiás műhelyek és gyakorlatgyűjtemény, MPT Pszichoterápiás Szekció füzete 1986/1.
- Németh László: Nonverbális Pszichoterápiák: Mozgás-Gesztus-Improvizáció-Ritus-Játék-Művészet, Animula könyvek, MPT 1991

A(z) 1853–06 modul 011–es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 762 02 0010 54 01	Gerontológiai gondozó
54 762 02 0010 54 02	Pszichiátriai gondozó
54 762 02 0010 54 03	Szenvedélybeteg-gondozó
54 762 02 0010 54 04	Szociális gondozó, szervező

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

35 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:

Nagy László főigazgató